

Un tezaur de monede bulgărești și sârbești descoperit la Lazu, jud. Dolj (sec. al XIV-lea)

Radu Gabriel DUMITRESCU*

Aproximativ prin lunile mai-iunie ale anului 1945, locuitorul Dumitru St. Ogarcă săpa în via sa aflată în punctul numit „Cioaca lui Iacob”, pe stânga șoselei Craiova-Plenița, la 300 m distanță de ieșirea șoselei din satul Lazu, pe drumul de hotar ce ducea spre fosta moșie Vrăbiescu, când a descoperit un ban de argint. A continuat să sape și au început să apară și alte monede, risipite prin pământ. Directorul de atunci al Muzeului Olteniei, C.S. Nicolăescu-Plopșor, s-a deplasat în localitate și, în urma anchetei făcute cu concursul organelor administrative, a reușit să ridice de la descoperitor contra cost nouă monede, iar în urma cercetărilor făcute la fața locului a mai găsit opt piese în pământ, fără fragmente ceramice în jur. De asemenea, Plopșor a mai recuperat două monede de la un alt locuitor din Lazu, o monedă de la șeful de post și chiar un inel de la fiica descoperitorului. Cercetătorul era de părere că tezaurul ar fi fost mai mare, dar o parte dintre monede ar fi fost înstrăinate sau ascunse de controlul autorităților¹.

Localitate în Câmpia Înaltă a Bălăciței, pe cursul mijlociu al râului Terpezița, pe șoseaua județeană Craiova-Cetate, Lazu este situat la 27 km vest de municipiul Craiova². Satul Lazu a făcut parte din comunele: Lazu (1926-1950) și Terpezița (1864-1926, 1950-până în prezent). Este menționat pentru prima dată în hrisovul din 7 mai 1583, prin care Mihnea voievod întărește cumpărăturile (ocinile) lui Pujdrea, Radu, Costea, Scorțea, Ivan de la Foltea, Ilea, Dan și Laiotă din Lazu. Satul este reamintit și de un document semnat de Pană, marele ban al Craiovei, din 23 mai 1598. Catagrafiile din anii 1831 și 1845 au înregistrat moșia Lazu ca fiind stăpânită de mănăstirea Brâncoveni. După anul 1863, moșia Lazu a devenit proprietatea Statului. Din totalul de monede recuperate din tezaur, muzeul craiovean mai păstrează actualmente 16 emisiuni bulgărești și sârbești, dateate în perioada 1321/1331-1359/1365, de la Ivan Alexandru și Mihail Asan, Ștefan Uroș III Dečanski, Ștefan Uroș IV Dušan, Ștefan Uroș V, asociat la domnie, și Radić Branković. Tezaurul de la Lazu este printre cele mai timpurii tezaure de monedă sârbească și bulgărească din Țara Românească.

Compoziția tezaurului, pe emitenți, pe baza cronologiei propuse de cercetătorii Angel Radușev, Gospodin Žekov³ și Miroslav Jovanović⁴, este următoarea:

Nr. crt.	Emitent	Data	Nr. exemplare	Procentaj
1.	Ivan Alexandru și Mihail Asan	1340/1341-1345/1346	4	25%
2.	Ivan Alexandru și Mihail Asan	1345/1346-1355/1356	2	12,5%

* Muzeul Olteniei Craiova; e-mail: rgdumitrescu@ județul Dolj, N-V, Craiova, 2004, p. 264-269.
mail.com

¹ Arhiva Muzeului Olteniei, Dosar 1 (4), 1945, f. 18.

² C. Avram (coord.), în colaborare cu P.-E. Barbu, D. Ciobotea, V. Osiac, *Dicționarul istoric al localităților din*

³ A. Radușev, G. Žekov, *Katalog na bălgarskite sredno-vekovni moneti, IX-XV vek*, Sofia, 1999.

⁴ M. Jovanović, *Serbien medieval coins*, Belgrad, 2002.

3.	Ștefan Uroš III Dečanski	1321-1331	1	6,25%
4.	Ștefan Uroš III Dečanski sau Ștefan Uroš IV Dušan	1321-1331/1331-1334	1	6,25%
5.	Ștefan Uroš IV Dušan	1334-1345	4	25%
6.	Ștefan Uroš IV Dušan	1343/1345-1350/1352	1	6,25%
7.	Ștefan Uroš IV Dušan	1345-1355	1	6,25%
8.	Ștefan Uroš V Coregent	1345-1355	1	6,25%
9.	Radić Branković Rastislalić	1359-1365	1	6,25%
	TOTAL		16	100%

Observând structura tezaurului putem avansa ideea că îngroparea acestor monede ar putea fi pusă, cel mai probabil, în legătură cu starea de insecuritate din Țara Românească, ca urmare a crizei Vidinului din anii 1365-1369⁵.

Importanța publicării tezaurului de la Lazu, la mai bine de o jumătate de secol de la descoperire, este dată de variantele de catalog existente (nr. 1-7, 11) și de noile argumente care vin să confirme unele propuneri mai vechi de cronologie a emisiunilor lui Ștefan Dušan⁶. Menționăm în această direcție exemplarul cu nr. 11 care, prin prezența florilor de crin care împodobesc stema dinastiei Nemanjić, amintește de groșii emiși de Carol Robert de Anjou, care au servit drept prototip pentru noile emisiuni cu coif lansate de Ștefan Dušan după 1334-1336⁷.

În cadrul tezaurului de la Lazu, un element semnificativ îl reprezintă monedele de tip „Ivan Alexandru și Mihail Asan” (37,5%). În ciuda aparentei uniformități a iconografiei lor, cercetările din ultimele decenii au permis identificarea destul de precisă a mai multor variante stilistice și ponderale. S-a dovedit că o parte dintre acești groși au fost emiși și postum, nu numai în perioada 1355/1356-1371, dar și mai târziu, în cursul primului deceniu al domniei lui Ivan Šišman, până pe la 1380⁸.

Groși izolați de tip „Ivan Alexandru și Mihail Asan” au fost găsiți în timpul săpăturilor arheologice de la Mănăstirea Snagov (com. Snagov, jud. Ilfov)⁹, de la Oltenița (jud. Călărași)¹⁰ și Zimnicea (jud. Teleorman)¹¹. Un alt exemplar izolat a fost descoperit la Lăceni (com. Orbeasca, jud. Teleorman)¹². Două monede de tip „Ivan Alexandru și Mihail Asan” provin din săpăturile arheologice de la Biserica Domnească de la Curtea de Argeș¹³. De la Păcuiul lui Soare (satul Galița, com. Ostrov, jud. Constanța),

⁵ Maria Holban, *Contribuții la studiul raporturilor dintre Țara Românească și Ungaria Angevină (Rolul lui Benedict Himfy în legătură cu problema Vidinului)*, SMIM, 1, 1956, p. 13-47.

⁶ E. Oberländer-Târnoveanu, *Monedă și societate pe teritoriile de la sud și est de Carpați (secolele VI-XIV)*, Cluj-Napoca, 2003, p. 149, nota 232.

⁷ L. Huszár, *Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute*, München-Budapesta, 1979, p. 78, nr. 447.

⁸ E. Oberländer-Târnoveanu, *op. cit.*, p. 125.

⁹ Adina Berciu-Drăghicescu, D. Ciobotea, *Viața economică a Țării Românești în epoca lui Mircea cel Mare*, în I. Pătroiu (coord.), *Marele Mircea Voievod*, București, 1987, p. 87, nr. 63; Constanța Știrbu, C. Beda, *Tezaurul de monede*

medievale din secolul al XIV-lea de la Scrioaștea, jud. Teleorman, CN, 6, 1990, p. 136, nr. 43; E. Oberländer-Târnoveanu, *op. cit.*, p. 126, nota 21.

¹⁰ E. Oberländer-Târnoveanu, *op. cit.*, p. 126, nota 22.

¹¹ *Ibidem*, nota 23.

¹² I. Spiru, *Informații asupra circulației monetare în județul Teleorman în secolele XIV-XIX*, BSNR, 70-74 (1976-1980), 1981, p. 652; Constanța Știrbu, C. Beda, *op. cit.*, p. 132, nr. 27; E. Oberländer-Târnoveanu, *op. cit.*, p. 126, nota 24.

¹³ Adina Berciu-Drăghicescu, D. Ciobotea, *op. cit.*, p. 87, nr. 63; Constanța Știrbu, C. Beda, *op. cit.*, p. 136, nr. 43; E. Oberländer-Târnoveanu, *op. cit.*, p. 126, nota 25.

așezare situată în anii '40-'70 ai secolului al XIV-lea la granița de est a Țării Românești, sunt menționați opt groși de tip „Ivan Alexandru și Mihail Asan”¹⁴.

În Oltenia, descoperiri izolate de monede din același tip au fost făcute în cursul săpăturilor arheologice din necropola medievală de la Verbicioara (com. Verbița, jud. Dolj)¹⁵. Un gros de tip „Ivan Alexandru și Mihail Asan” a fost descoperit în cursul săpăturilor întreprinse între anii 1896-1899 în necropola medievală de la vest de castrul roman de la Drobeta¹⁶. Tot din zonă, de la Cetatea Severinului provine un alt gros cu greutatea de 1,20 g¹⁷. Din vecinătatea Severinului, de la Oprișor (com. Oprișor, jud. Mehedinți), provine o altă emisiune de tip „Ivan Alexandru și Mihail Asan”¹⁸. În colecția Muzeului Regiunii Porților de Fier din Drobeta-Turnu Severin se păstrează un număr de șapte monede din argint de același tip, despre a căror proveniență nu s-au păstrat informații¹⁹. În colecția Muzeului Olteniei Craiova se păstrează doi groși bulgărești²⁰ care au ca singură specificație în Registrul Inventar General faptul că provin din colecția „Alexandru și Aristia Aman”²¹.

În privința tezaurului descoperite pe teritoriul Țării Românești, care au în componență groși de tip „Ivan Alexandru și Mihail Asan”, acestea sunt numeroase. Un important tezaur a fost descoperit pe pârâna Coslogeni, de pe teritoriul satului Dichiseni (com. Dichiseni, jud. Călărași)²². Din aceeași zonă provine și tezaurul descoperit în anul 1961 la Păcuiul lui Soare (satul Galița, com. Ostrov, jud. Constanța)²³. Tot din Bărăgan provine și tezaurul de la Balaciu (com. Balaciu, jud. Ialomița), care are în compoziție, pe lângă groși de tip „Ivan Alexandru și Mihail Asan”, și monede ale Țării Românești și Țaratului de Vidin²⁴. Structuri relativ asemănătoare au și tezaurele de la Scrioaștea (com. Scrioaștea, jud. Teleorman)²⁵ și Balta Sărată (com. Crângeni, jud. Teleorman)²⁶.

O serie importantă de tezaure cuprinzând și emisiuni de tip „Ivan Alexandru și Mihail Asan” întâlnim în Oltenia. La începutul anilor 1990 s-a descoperit în zona de sud a regiunii, într-o localitate neprecizată, un tezaur din care s-au recuperat 51 de groși, aflați într-o colecție particulară. Aceștia se încadrează în perioada 1340/1341-1365/1371²⁷.

În 1965 a fost descoperit la Slatina un tezaur din care s-au mai păstrat 68 de groși de la Ivan Alexandru și Mihail Asan și unul de la Ivan Strațimir²⁸. De asemenea, tezaurele de la Jiana Mare I (com.

¹⁴ E. Oberländer-Târnoaveanu, *op. cit.*, p. 126, nota 27.

¹⁵ Constanța Știrbu, Corneliu Beda, *op. cit.*, p. 137, nr. 49; Ernest Oberländer-Târnoaveanu, *op. cit.*, p. 127, nota 31.

¹⁶ D. Tudor, *Obiecte de metal din Drobeta, descoperite în săpăturile lui D. G. Butculescu (1883) și Gr. G. Tocilescu (1896-1899)*, Drobeta, 2, 1976, p. 134; E. Oberländer-Târnoaveanu, *op. cit.*, p. 127, nota 33.

¹⁷ I. Stângă, *Circulația monetară la Cetatea Severinului (secolele XIII-XVI)*, CN, 7, 1996, p. 150, nr. 25; E. Oberländer-Târnoaveanu, *op. cit.*, p. 127, nota 34.

¹⁸ E. Oberländer-Târnoaveanu, *op. cit.*, p. 127, nota 35.

¹⁹ *Ibidem*, nota 36.

²⁰ Nr. de inv. I 1792/1-2.

²¹ Informații despre colecția Aman a se vedea la T. Rădulescu, R.G. Dumitrescu (colaborator), *Colecția Alexandru și Aristia Aman. Catalog numismatic, I, Monede antice de aur și argint*, Craiova, 2008, p. 15-17.

²² Adina Berciu-Drăghicescu, D. Ciobotea, *op. cit.*, p. 83, nr. 28 (menționate în mod eronat ca fiind monede de la Mircea cel Bătrân); Constanța Știrbu, Paraschiva Stancu,

Date noi privind emisiunile monetare ale lui Mircea cel Mare, în I. Pătroiu (coord.), *Marele Mircea Voievod*, București, 1987, p. 111, nr. 24; Constanța Știrbu, C. Beda, *op. cit.*, p. 130, nr. 16; E. Oberländer-Târnoaveanu, *op. cit.*, p. 127, nota 38.

²³ Adina Berciu-Drăghicescu, D. Ciobotea, *op. cit.*, p. 86, nr. 51; Constanța Știrbu, C. Beda, *op. cit.*, p. 133, nr. 34; E. Oberländer-Târnoaveanu, *op. cit.*, p. 128, nota 39.

²⁴ Adina Berciu-Drăghicescu, D. Ciobotea, *op. cit.*, p. 80, nr. 3; Constanța Știrbu, C. Beda, *op. cit.*, p. 125, nr. 1; E. Oberländer-Târnoaveanu, *op. cit.*, p. 129, nota 52.

²⁵ Constanța Știrbu, C. Beda, *op. cit.*, p. 106-150; E. Oberländer-Târnoaveanu, *op. cit.*, p. 129, nota 53.

²⁶ Ecaterina Țânțăreanu, C. Beda, *Date preliminare asupra tezaurului de la Balta Sărată, com. Crângeni, jud. Teleorman*, CN, 5, 1983, p. 83-84; Adina Berciu-Drăghicescu, D. Ciobotea, *op. cit.*, p. 80, nr. 6; Constanța Știrbu, C. Beda, *op. cit.*, p. 125-126, nr. 3; E. Oberländer-Târnoaveanu, *op. cit.*, p. 129, nota 54.

²⁷ E. Oberländer-Târnoaveanu, *op. cit.*, p. 129-130, nota 63.

²⁸ *Ibidem*, p. 130, nota 64.

Jiana Mare, jud. Mehedinți)²⁹ și Teiuș (com. Scornicești, jud. Olt)³⁰ conțin și emisiuni ale Țaratului de Târnovo, de tip „Ivan Alexandru și Mihail Asan”.

Prezența unei asemenea cantități de monedă de argint de acest tip este rezultatul unor relații comerciale semnificative între Țările bulgare și Țara Românească³¹, cu o balanță net favorabilă teritoriilor nord-dunărene. Un important produs de export al Țării Românești era sarea, care lipsea total în cea mai mare parte a Peninsulei Balcanice. Sarea era indispensabilă vieții omului medieval, fapt ce îi conferea o funcție strategică³². Pe lângă acest produs de mare valoare, Țara Românească exporta la sud de Dunăre cai, produse animaliere, vite și pește³³.

Dacă în anii '50-'60 ai secolului al XIV-lea în spațiul dintre Dunăre și Carpați se întâlnesc tezaure alcătuite numai din groși de tip „Ivan Alexandru și Mihail Asan”, sau în proporție importantă din monede de acest fel, începând cu a doua jumătate a deceniului al optulea ponderea acestora scade treptat, după cum arată compoziția tezaurelor de la Scrioaștea, Teiuș sau Balta Sărată.

Structura tezaurelor nord-dunărene indică în mod clar faptul că la începutul anilor '80 ai secolului al XIV-lea majoritatea monedelor de argint de tip „Ivan Alexandru și Mihail Asan” ieșiseră deja din circulație. Fără îndoială, cea mai mare parte au servit ca materie primă pentru baterea monedelor Țării Românești, căci acest stat era lipsit de zăcăminte de argint, dar și pentru producerea bijuteriilor și a veselei utilizate pe scară largă atât de laici, cât și de Biserică³⁴. Totodată, dispariția de pe piața Țării Românești a groșilor emiși de Țaratul de Târnovo poate fi pusă și pe seama reducerii ritmului de pătrundere a acestui nominal, care contrastează puternic cu expansiunea la nordul Dunării a groșilor celuilalt țarat bulgar³⁵.

A doua componentă din tezaur o reprezintă dinarii sârbești³⁶, emiși în numele lui Ștefan Uroș III Dečanski, Ștefan Uroș IV Dušan, Ștefan Uroș V, asociat la domnie, și Radić Branković (62,5%). Numeroase descoperiri de monede sârbești din spațiul cuprins între Carpați și Dunăre datează din prima parte a domniei lui Ștefan Uroș IV Dušan. În această serie se înscriu piesele izolate găsite în București, pe Bulevardul N. Titulescu³⁷, la Curtea de Argeș³⁸ și la Cetățeni³⁹. O monedă de la Ștefan Dušan a fost descoperită izolat, în anii 1920-1930, lângă cetatea de la Adamclisi, jud. Constanța⁴⁰. Alte monede sârbești descoperite izolat în Dobrogea întâlnim la Kaliakra (Districtul Dobrič)⁴¹, Niculițel-Bădila (jud. Tulcea)⁴², Tulcea (jud. Tulcea)⁴³ și Vetren (Districtul Silistra)⁴⁴.

²⁹ I. Stângă, *Contribuții privind dezvoltarea economico-socială a Țării Românești la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea, în lumina unor descoperiri monetare în județul Mehedinți*, Drobeta, 6, 1985, p. 146, nr. 6; Adina Berciu-Drăghicescu, D. Ciobotea, *op. cit.*, p. 85, nr. 40 b; Constanța Știrbu, Paraschiva Stancu, *op. cit.*, p. 111, nr. 27; Constanța Știrbu, C. Beda, *op. cit.*, p. 131, nr. 20; E. Oberländer-Târnoveanu, *op. cit.*, p. 130, nota 66.

³⁰ Adina Berciu-Drăghicescu, D. Ciobotea, *op. cit.*, p. 88, nr. 66; Constanța Știrbu, C. Beda, *op. cit.*, p. 136, nr. 44; E. Oberländer-Târnoveanu, *op. cit.*, p. 130, nota 67.

³¹ C. Avram, V. Osiac, D. Ciobotea, I. Pătroiu, V. Joița, Ileana Petrescu, *Istoria comerțului în sud-vestul României (sec. VIII-XX)*, Craiova, 1999, p. 37; *Istoria Românilor*, IV, *De la universalitatea creștină către Europa „patriilor”*, București, 2001, p. 98.

³² Aurora Ilieș, *Știri în legătură cu exploatarea sării în Țara Românească până în veacul al XVIII-lea*, SMIM, 1, 1956, p. 155-158; D.C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV și XV*, București, 1973, p. 162-163.

³³ D.C. Giurescu, *op. cit.*, p. 154, 156.

³⁴ E. Oberländer-Târnoveanu, *op. cit.*, p. 139-140.

³⁵ *Ibidem*, p. 140-142; R.G. Dumitrescu, *Tezaurul de groși bulgărești, emisiuni Sracimir, descoperit la Balș, județul Olt*, în vol. *Monedă și comerț în sud-estul Europei*, 4, Sibiu, 2012, p. 119-150.

³⁶ Date despre evoluția sistemului monetar în Serbia medievală a se vedea la V. Ivanišević, *L'évolution du système monétaire de Serbie*, CN, 8, 2002, p. 177-181.

³⁷ E. Oberländer-Târnoveanu, *op. cit.*, p. 146, nota 211.

³⁸ *Ibidem*, p. 146, nota 212.

³⁹ *Ibidem*, nota 213.

⁴⁰ Adina Berciu-Drăghicescu, D. Ciobotea, *op. cit.*, p. 79, nr. 1; Constanța Știrbu, Paraschiva Stancu, *op. cit.*, p. 108, nr. 1.

⁴¹ E. Oberländer-Târnoveanu, *La monnaie dans l'espace rural Byzantin des Balkans Orientaux – Un essai de synthèse au commencement du XXIe siècle*, Peuce, s.n., 1 (14), 2003, p. 399, nota 567.

⁴² *Ibidem*, p. 399, nota 573.

⁴³ *Ibidem*, nota 584.

⁴⁴ *Ibidem*, nota 586.

De pe teritoriul Olteniei provin un număr important de descoperiri izolate de monede sârbești. Două monede de acest fel au apărut în necropola medievală de la Craiova – Fântâna Obedeanu, un dinar Ștefan Uroș IV Dušan (1331-1355) și unul de la începutul domniei lui Ștefan Uroș V (1355-1371)⁴⁵. Cea mai mare concentrație de monedă sârbească, descoperită până în prezent între Carpați și Dunăre, întâlnim în zona Cetății Severinului. Cea mai timpurie descoperire este cea a unui dinar fals al lui Ștefan Dušan, dar produs probabil într-un atelier oficial la începutul domniei, în anii 1331-1334. În cursul cercetărilor arheologice din necropola medievală ce suprapune termele castrului de la Drobeta a fost descoperit un dinar emis de Ștefan Dušan între anii 1334 și 1345. Un exemplar asemănător a fost scos la lumină și în cursul săpăturilor din castru din anul 1960. Un alt dinar emis de Ștefan Dušan, în calitate de împărat, a fost găsit la Cetatea Severinului în cursul săpăturilor din anul 1965. În colecția Muzeului Regiunii Porților de Fier se mai păstrează doi dinari de la Dušan, al căror loc de descoperire nu este cunoscut cu precizie⁴⁶. O altă monedă sârbească provine de la Vânjuleț (com. Vânjuleț, jud. Mehedinți)⁴⁷. În colecția Muzeului Olteniei din Craiova se păstrează un fals, produs probabil într-un atelier oficial, după un dinar emis de Ștefan Uroș V, ca asociat la domnie, descoperit într-o localitate neprecizată din Oltenia⁴⁸.

În privința tezaurilor conținând emisiuni sârbești, o mare concentrație întâlnim în partea septentrională a Dobrogei. În zona orașului Tulcea a fost descoperit un tezaur de 194 de monede sârbești, majoritatea de la Ștefan Dušan, aflate în colecția Dr. Dorin Nicolae⁴⁹. Un alt tezaur a fost depistat la Nufăru (jud. Tulcea), din care s-au păstrat 284 de monede, aproape exclusiv emisiuni în numele lui Ștefan Dušan⁵⁰.

Îngroparea celorlalte descoperiri conținând monede sârbești a avut loc în cea de-a doua jumătate a secolului al XIV-lea: Maraloiu II (com. Grădiștea, jud. Brăila)⁵¹, Jiana I (Flămânda, vechea denumire a satului Jiana, com. Jiana, jud. Mehedinți)⁵² și Oltenia II/ ante 1907⁵³. De subliniat este faptul că în toate aceste descoperiri târzii sunt reprezentate numai monedele din perioada lui Ștefan Dušan, bătute între anii 1331 și 1350, care, de altfel, constituie ponderea cea mai importantă din numerarul sârbesc descoperit în spațiul de la Dunărea de Jos. Din tezaurele menționate mai sus lipsesc piesele din emisiunile ulterioare ale Serbiei, deși volumul acestor emisiuni a fost fără îndoială considerabil. Acest fapt reprezintă un indiciu că procesul de acumulare a tezaurilor s-a produs pe plan local, vreme de mai multe decenii, prin absorbția celor mai comune emisiuni de argint aflate în circulație pe piața Țării Românești în a doua jumătate a secolului al XIV-lea⁵⁴.

În urma analizării monedelor din tezaurul de la Lazu, jud. Dolj, dar și al studiului comparativ cu celelalte descoperiri izolate și tezaure cu monede bulgărești și sârbești, putem schița câteva concluzii. Descoperirile izolate, dar și de tezaure cu monede bulgărești, pun în evidență o pătrundere masivă a groșilor de tip „Ivan Alexandru și Mihail Asan” spre Țara Românească în perioada 1340/1341-1355/1356, lucru evidențiat și de compoziția tezaurului de la Lazu. Reducerea cantității de groși de tip „Ivan Alexandru și Mihail Asan” după 1355/1356, ca și lipsa aproape totală a descoperirilor de monede de la Ivan Șišman, contrastează puternic cu expansiunea la nord de Dunăre a emisiunilor lui Ivan Strațimir din anii 1370-1396⁵⁵.

De asemenea, pe baza descoperirilor de monede sârbești, s-a constatat că în Țara Românească majoritatea emisiunilor au pătruns și au circulat în deceniile patru-șase ale secolului al XIV-lea, în special

⁴⁵ Idem, *Monedă și societate...*, p. 147.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*, nota 222.

⁴⁸ Piesă inedită, nr. inv. I 7668/3.

⁴⁹ E. Oberländer-Târnoveanu, *Cronica descoperirilor monetare din nordul Dobrogei*, Peuce, 8, 1980, p. 513, nr. 201; Adina Berciu-Drăghicescu, D. Ciobotea, *op. cit.*, p. 88, nr. 68 a.

⁵⁰ E. Oberländer-Târnoveanu, *Monedă și societate...*, p. 148-152.

⁵¹ *Ibidem*, p. 147, nota 224.

⁵² *Ibidem*, nota 226.

⁵³ *Ibidem*, nota 227.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 147-148.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 139-142; R.G. Dumitrescu, *op. cit.*, p. 119-122.

după 1346, când Serbia devine cel mai important stat din Peninsula Balcanică. Ele vor circula în Țara Românească și după moartea lui Ștefan Dušan, dar după 1371, anul care marchează începutul dezmembrării statului medieval sârb și decăderea sa rapidă, intensitatea pătrunderii de noi monede se reduce drastic⁵⁶.

Trecerea în revistă a emisiunilor monetare bulgărești și sârbești, descoperite pe teritoriul nord-dunărean și al Dobrogei, relevă rolul drumurilor comerciale ce legau lumea balcanică și orientală de cea a Europei Centrale, prin Țara Românească⁵⁷, tezaurul de la Lazu completând peisajul circulației monetare de la Dunărea de Jos din a doua jumătate a secolului al XIV-lea.

C A T A L O G ⁵⁸
ȚARATUL BULGAR
Ivan Alexandru și Mihail Asan (1331-1371)

Gros, 1340/1341-1345/1346

Av. Iisus Hristos nimbă, cu mâinile ridicate în semn de binecuvântare, în fața unui tron fără spătar. În câmp: sus, IC – XC; lateral la mijloc, monogramele și .

Rv. Ivan Alexandru și fiul său Mihail în picioare, din față, ținând cu o mână fiecare câte un sceptru cu cruce, iar cu cealaltă, între ei, un steag. În câmp: sus, de o parte și de alta a steagului, monogramele

și ; lateral la mijloc, monogramele și .

1. AR; ax 6; 20,2 x 20 mm; 1,53 g; Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1797/1.

Radușev-Žekov 1999, 1.13.4 (variantă).

Av. Ca mai sus.

Rv. Ca mai sus.

2. AR; ax 6; 20,6 x 20,4 mm; 1,51 g; Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1797/6.

Radușev-Žekov 1999, 1.13.4 (variantă).

Av. Ca mai sus.

Rv. Ca mai sus, dar în câmp, lateral la mijloc, monogramele și .

3. AR; ax 6; 19,5 x 20,2 mm; 1,56 g; Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1797/2.

Radușev-Žekov 1999, 1.13.4 (variantă).

Av. Ca mai sus, dar în câmp, lateral la mijloc, monogramele și .

Rv. Ca mai sus. În câmp: sus, de o parte și de alta a steagului, monogramele și ; lateral la mijloc,

monogramele și .

4. AR; ax 5; 18,9 x 19,8 mm; 1,49 g; Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1797/5.

Radușev-Žekov 1999, 1.13.4 (variantă).

⁵⁶ E. Oberländer-Târnoveanu, *Monedă și societate* . . . , p. 154.

⁵⁷ Ș. Papacostea, *Începuturile politicii comerciale a Țării Românești și Moldovei (secolele XIV-XVI). Drum și Stat*, SMIM, 10, 1983, p. 9-17.

⁵⁸ Abrevieri bibliografice: Radușev-Žekov 1999 = Angel Radușev, Gospodin Žekov, *Katalog na bălgarskite srednovekovni moneti, IX-XV vek*, Sofia, 1999; Jovanović 2002 = Miroslav Jovanović, *Serbien medieval coins*, Belgrad, 2002.

Gros, 1345/1346-1355/1356

Av. Ca mai sus, nr. 1-3.

Rv. Ca mai sus, dar în câmp, lateral la mijloc, monogramele [?] și **Ṁ**.

5. AR; ax 6; 20 x 21 mm; 1,46 g; Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1797/3.
Radușev-Žekov 1999, 1.13.5 (variantă).

Av. Ca mai sus.

Rv. Ca mai sus, dar în câmp, lateral la mijloc, monogramele **B** și **Ṁ**.

6. AR; ax 6; 19,7 x 19 mm; 1,44 g; Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1797/4.
Radușev-Žekov 1999, 1.13.5 (av.), 1.13.6 (rv.).

REGATUL / ȚARATUL SÂRB
Ștefan Uroș III Dečanski (1321-1331)

Dinar, 1321-1331

Av. VROSIVS – REX – STEFAN S. Regele Ștefan Uroș III Dečanski în picioare primind crucea dublă de la Sf. Ștefan (nimbat).

Rv. Iisus Hristos nimbat, așezat pe un tron cu spătar, ține în mâini Evanghelia. În câmp: sus, IC – XI; lateral la mijloc, siglele M și B.

7. AR; ax 1; 19,2 x 19,1 mm; 1,30 g; Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1796/5.
Jovanović 2002, tipul 10-7 (variantă).

Ștefan Uroș III Dečanski (1321-1331) sau Ștefan Uroș IV Dušan (1331-1355)

Dinar, 1321-1331/1331-1334

Av. STEFAN – REX – S STEFAN. Regele Ștefan Uroș III Dečanski sau Ștefan Uroș IV Dušan în picioare primind crucea dublă de la Sf. Ștefan (nimbat).

Rv. Ca mai sus. În câmp: sus, IC – XC; lateral la mijloc, siglele M și **ϣ**.

8. AR; ax 4; 20 x 19,9 mm; 1,53 g; Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1797/7.
Jovanović 2002, tipul 10-8.

Ștefan Uroș IV Dušan (1331-1355)

Dinar, 1334-1345

Av. + MONITA – [REX] STEFA. Stema dinastiei Nemanjić, coif împodobit cu panaș.

Rv. Ca mai sus, dar în câmp, lateral la mijloc, siglele [?] și **ϣ**.

9. AR; ax 8; 13,5 x 19,5 mm; 0,90 g (lipsă o parte); Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1796/2.
Jovanović 2002, tipul 11-5.

Av. + MONITA – REX · STEFA. Ca mai sus.

Rv. Ca mai sus, dar în câmp, lateral la mijloc, siglele **D** și **ϣ**.

10. AR; ax 1; 19,1 x 19,1 mm; 1,22 g; Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1796/3.
Jovanović 2002, tipul 11-5.

Av. + MONITA – REX · STEFA. Stema dinastiei Nemanjić, coif împodobit cu panaș și flori de crin.

Rv. Ca mai sus, dar în câmp, lateral la mijloc, siglele N și **ϣ**.

11. AR; ax 5; 20 x 19,1 mm; 1,25 g; Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1796/9.
Jovanović 2002, tipul 11-5 (variantă).

Av. + MONITA – REX · STEFA. Stema dinastiei Nemanjić, coif împodobit cu panaș.

Rv. Ca mai sus, dar în câmp, lateral la mijloc, siglele T și P.

12. AR; ax 2; 19,2 x 19,1 mm; 0,99 g; Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1796/1.
Jovanović 2002, tipul 11-5.

Dinar, 1343/1345-1350/1352

Av. + RX RASIE – [ST] IP ROMA. Regele Ștefan Dușan așezat pe un tron fără spătar și ținând o spadă cu ambele mâini în poală.

Rv. Iisus Hristos nimbat, așezat pe un tron cu spătar, ține în mâna stângă Evanghelia, iar cu dreapta binecuvântează. În câmp: sus, IC – X[C]; lateral la mijloc, siglele R și V.

13. AR; ax 11; 18,8 x 19 mm; 1,20 g; Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1796/6.
Jovanović 2002, tipul 11-7.

Dinar, 1345-1355

Av. [MONI]TA[S] – INPER[ATO]. Stema dinastiei Nemanjić, coif împodobit cu panaș.

Rv. Iisus Hristos nimbat, așezat pe un tron cu spătar, ține în mâini Evanghelia. În câmp: sus, IC – XC; lateral la mijloc, siglele R și O.

14. AR; ax 10; 13,2 x 18,9 mm; 0,69 g (lipsă o parte); Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1796/7.
Jovanović 2002, tipul 11-23.

Ștefan Uroș V Coregent (1345-1355)

Dinar, 1345-1355

Av. + STEPANO – CRALI. Ca mai sus.

Rv. Ca mai sus, dar în câmp, lateral la mijloc, siglele [?] și P.

15. AR; ax 7; 20 x 19,9 mm; 1,14 g; Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1796/8.

DISTRICTUL BRANIČEVO

Radić Branković Rastislalić (1352-1371)

Dinar, 1359-1365

Av. + CJVΓA – БPANKO. Ca mai sus.

Rv. Iisus Hristos nimbat, așezat pe un tron cu spătar. În câmp: sus, IϷ X – Ϸ; lateral la mijloc, monogramele P și L.

16. AR; ax 6; 19,9 x 19,9 mm; 1,42 g; Muzeul Olteniei, Craiova, nr. inv. I 1796/4.
Jovanović 2002, tipul 15-1.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

A hoard of Bulgarian and Serbian coins discovered at Lazu, Dolj county (14th century)

ABSTRACT

In May or June 1945, a hoard of silver items was discovered by an inhabitant of Lazu, Dolj county, while he was digging in his vineyard. The hoard was dispersed, but C.S. Nicolăescu-Plopșor, the director of the Museum of Oltenia at that time, bought nine coins from the discoverer and recovered two others from a resident of Lazu, one coin from the village policeman and a ring from the discoverer's daughter. At the spot of discovery, he found eight coins in the ground, but no ceramic fragment. The researcher concluded that the hoard was bigger, but some of the coins were hidden from the authorities' control.

Of all the coins, the Museum of Oltenia preserves 16 Bulgarian and Serbian coins, from 1321/1331-1359/1365, struck by Ivan Alexander and Michael Asen, Stefan Uroš III Dečanski, Stefan Uroš IV Dušan, Stefan Uroš V, associated to the reign, and Radić Branković. The hoard of Lazu is one of the earliest hoards of Bulgarian and Serbian coins discovered in Wallachia.

FIGURES CAPTION

Pl. I-II. Coins from the Lazu hoard.

